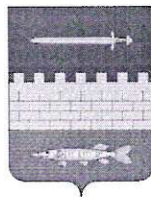

**ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ
НОВОШЕШМИНСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН**

ул. Советская, д.80,
с. Новошешминск, 423190

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЯҢА ЧИШМӘ
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
БАШКАРМА КОМИТЕТЫ**

Совет урамы, 80,
Яңа Чишмә авылы, 423190

тел.: (8-84348) 2-31-00, факс: (8-84348) 2-20-22, chishma@tatar.ru

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

КАРАР

2022 елның «23» ноябрәнен

№ 345

«2023-2030 елларга Яңа Чишмә муниципаль районында Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасының башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү» муниципаль программасын раслау турында»

«Россия Федерациясе халыклары телләре турында» 1991 елның 25 октябрәндәге 1807-1 номерлы Россия Федерациясе Законы, Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 19 декабрәндәге 1666 номерлы Указы, «Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында» 1992 елның 8 июлендәге 1560-ХII номерлы Татарстан Республикасы Законы белән расланган 2025 елга кадәрге чорга Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәте Стратегиясе нигезендә, саклау, өйрәнү өчен шартлар тудыру максатларында, Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрен саклау, өйрәнү, Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрен үстерү һәм аларның функциональлеген арттыру, шулай ук республикадан читтә татар телен саклау, өйрәнү һәм үстерү максатыннан Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитеты карар бирә:

1. «2023-2030 елларга Яңа Чишмә муниципаль районында Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасының башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү» муниципаль программасын (алга таба - Программа) расларга.

2. Программаның координаторы - дәүләт заказчысы итеп Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетының мәгариф бүлеген билгеләргә.

3. Яңа Чишмә муниципаль районының финанс-бюджет палатасына ел саен чираттагы финанс елына район бюджетын формалаштырганда, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы бюджетыннан күрсәтелгән максатларга җибәрелә торган акчалар цикләрендә, мөмкинлекләренә исәпкә алып, Программа чараларын тормышка ашыру өчен акчаларны күздә тотарга.

4. Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының җирле үзидарә органнарына һәм Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының муниципаль учреждениеләренә Программа чараларын үтәүне тәкъдим итәргә.

5. Әлеге карарны «Интернет» мәгълүмат – телекоммуникация челтәрендәге Татарстан Республикасы хокукый мәгълүматының рәсми порталында <http://pravo.tatarstan.ru> һәм Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының рәсми сайтында <http://novosheshminsk.tatarstan.ru> бастырып чыгарырга.

6. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуну Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитеты җитәкчесенәң социаль мәсьәләләр буенча урынбасарына йөкләргә.

Житәкче

Р.Р. Фасахов

Татарстан Республикасы
Яңа Чишмә муниципаль
районы Башкарма
комитетының
2022 елның «23» ноябрәннән
345 номерлы карары белән
расланган

«2023-2030 елларга Яңа Чишмә муниципаль районында Татарстан
Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасының башка
телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү» муниципаль программасы

Программа паспорты

Программаның исеме	«2023-2030 елларга Яңа Чишмә муниципаль районында Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасының башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү» муниципаль программасы (алга таба - Программа)
Муниципаль заказчылар - программаның координаторлары	Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетының мәгариф бүлеге
Программаны төп эшләүчеләр	Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетының мәгариф бүлеге
Программаның максаты	Программаның максаты-Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында татар, рус һәм башка телләрен, шулай ук Татарстан Республикасыннан читтә татар телен саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен шартлар тудыру.
Программаның бурычлары	<ol style="list-style-type: none"> 1. Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм башка телләрен куллануны һәм өйрәнүне оештыру-хокукий һәм аналитик тәэмин итү; 2. Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның татар һәм рус телләрен, башка телләрен саклау һәм үстерү эшчәнлеген фәнни һәм фәнни-методик яктан тәэмин итү; 3. Татарстан Республикасының дәүләт телләре буларак рус һәм татар телләренең тигез яшәшенә ярдәм итү; 4. Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында татар һәм рус телләрен, башка халык телләрен өйрәнүнең тулы системасын үстерү; Татарстан Республикасында би – һәм полилингваль белем бирү системаларын оештыру һәм укыту-методик яктан тәэмин итү, татар телен өйрәнүгә һәм Татарстан Республикасыннан читтә татар телендә укытуга ярдәм итү; 5. Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм башка телләрен популярлаштыруга юнәлдерелгән зур социаль әһәмиятле чаралар үткөрү; 6. Интернет-киңлектә уңайлы тел мохите булдыру һәм Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында массакүләм мәгълүмат чараларында туган телләрен популярлаштыру
Программаны гамәлгә ашыру вакыты һәм этаплары	2023-2030 еллар

<p>Еллар буенча бүлеп финанслау күләме</p>	<p>Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы бюджеты хисабына программаны финанслауның гомуми күләме 1 948, 000 мең сум тәшкил итә, шул исәптән:</p> <p>2023 елда - 232 мең сум; 2024 елда - 232 мең сум; 2025 елда - 235 мең сум; 2026 елда - 235 мең сум; 2027 елда - 252 мең сум; 2028 елда - 252 мең сум; 2029 елда - 255 мең сум; 2030 елда - 255 мең сум;</p> <p>Муниципаль программаны финанслау чаралары һәм күләмнәре муниципаль район бюджеты мөмкинлекләрен исәпкә алып ел саен төзәтмәләр кертелергә тиеш.</p> <p>Программа чараларын тормышка ашыру өчен чараларны башкаручыларның төп эшчәнлеген финанслауга бүлеп бирелгән акчалардан, бюджеттан тыш акчалардан (эшмәкәрләр, спонсорлар акчасы) һәм Яңа Чишмә муниципаль районы бюджеты акчаларынан файдалану күздә тотыла.</p>
<p>Программаны тормышка ашыруның көтелгән соңгы нәтижеләре (программа нәтижеләрен бәяләү индикаторлары)</p>	<p>Программаны гамәлгә ашыру түбәндәге күрсәткечләренә саклап калырга мөмкинлек бирерчәк:</p> <p>муниципаль идарә, инфокоммуникация өлкәсе һәм хезмәт күрсәтүләр өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә аудиовизуаль мәгълүмат нисбәте 50 процентка житерчәк;</p> <ul style="list-style-type: none"> - мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында татар милләтендәге балаларны ана телендә укуы һәм тәрбияләү белән тәмин итү өлеше 70 процент дәрәжәсендә сакланачак; - гомуми белем бирү оешмаларында татар милләтендәге балаларны туган татар телендә укуы белән колачлау өлеше 60 процент дәрәжәсендә саклау; гомуми белем бирү оешмаларында рус милләте балаларын туган рус телендә укуыны колачлау өлеше 100 процент дәрәжәсендә сакланачак; <p>Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында массакүләм мәгълүмат чаралары өлеше 30 процент дәрәжәсендә сакланачак;</p> <p>квалификацияне күтәргән туган тел һәм дәүләт теле укуычылары өлеше -100 процент;</p> <p>программа кысаларында тормышка ашырыла торган белем бирү чараларында (конкурсларда, олимпиадаларда, конференцияләрдә) катнашучы укучылар өлеше арту;</p>

	<p>үсеп килүче буынны милли мәдәниятләр кыйммәтләренә жәлеп итү максатыннан үткәрелгән чаралар белән колачланган балалар өлеше-елына 100 процент;</p> <p>- тел сәясәте өлкәсендә олимпиада хәрәкәте һәм фәнни-тикшеренү эшчәнлеге колачлаган чараларда катнашучылар саны арта барган нәтижәдә - 150 кеше;</p> <p>Татарстан Республикасы һәм Россия Федерациясе халыклары телләрендә республиканың гомумфайдалану китапханәләренәң жыелма фонды өлеше, рус теленнән тыш, 25 процентка житәчәк;</p> <p>Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында массакүләм мәгълүмат чараларында тел вәзгыяте һәм Программаны гамәлгә ашыру барышы турында бастырып чыгарылган сәхифәләр саны 12 берәмлеккә житәчәк;</p> <p>Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында этно-тел ситуациясе динамикасы һәм Программаны үтәү нәтижәлелеге буенча үткәрелгән тикшеренүләр саны 4 берәмлеккә житәчәк.</p>
--	---

I. Программаны тормышка ашыру сферасының гомуми характеристикасы, Программа хәл итәргә тиешле проблемалар

Программа Россия Федерациясе Конституциясе, «Россия Федерациясе халыклары телләре турында» 2005 елның 1 июнендәге 53-ФЗ номерлы Федераль закон, «Россия Федерациясе дәүләт теле турында» 2005 елның 1 июнендәге 53-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 19 октябрдәге 1807-1 номерлы Указы белән расланган 2025 елга кадәр чорга Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәте стратегиясе, «Татарстан Республикасында Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм башка телләр турында» 1992 елның 8 июлендәге 1560-ХII номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм Т2013 елның 12 гыйнварындагы 1-ТРЗ номерлы «Татарстан Республикасы дәүләт теле буларак татар телен куллану турында» Татарстан Республикасы Законы, шулай ук Татарстан Республикасы Президентының 2008 елның 3 июлендәге ПУ-312 номерлы Указы белән расланган Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәте Концепциясе, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 ел, 25 октябрь, 794 нче карары белән расланган 2014 – 2022 елларга Татарстан Республикасында Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча Татарстан Республикасы Дәүләт программасы проектын гамәлгә ашыру кысаларында алып барылган эшне дәвам итәргә тиеш.

Россия Федерациясенәң «мәгарифне үстерү» дәүләт программасы чаралары һәм 2016-2020 елларга «Татарстанда рус теле» Ведомство максатчан программасы белән беррәттән әлеге Программа Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан

Республикасының Яңа Чишмә районында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү өчен оптималь шартлар тудыруга юнәлдерелгән.

Программаның эчтәлеге

Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында 25тән артык халык вәкилләре яши, халык саны – 13 618. Татарлар - 43,4 процент, руслар - 50,9 процент, чуашлар – 4,1 процент, башка милләт вәкилләре - 1,6 процент. Муниципаль районның ижтимагый үсеше аның территориясендә яшәүче халыклар вәкилләренен тыгыз этномәдәни үзара йогынтысы һәм гореф-гадәтләренен бер-берсенә бәйләнеше белән характерлана.

Глобальләшү, мәдәни чикләрен тигезләү чорында милли үзенчәлекләрен, телне һәм мәдәни мирасны саклау һәм үстерү мәсьәләсе актуальләшә.

2025 елга кадәр чорга Россия Федерациясенен дәүләт милли сәясәт стратегиясе нигезендә Гомумроссия гражданлык үзаңын ныгыту, этномәдәни күптөрлелекне саклау һәм үстерү, милли һәм милләтара мөнәсәбәтләрен гармонизацияләү төп максатчан ориентирлар булып тора. Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында гадәттәгечә гомумроссия гражданлык һәм Татарстан тәңгәллеген ныгытуга, мәдәни һәм тел традицияләрен трансляцияләүгә, яшь буында туган телгә һәм рухи мираска мөһабәт тәрбияләүгә һәм этник тәңгәллекне формалаштыруга аерым игътибар бирелә. Сөйләм юнәлешендәге лагерьларга, профильле сменаларга, конференцияләргә һәм олимпиадаларга карата туган телләрдә даими кызыксыну элге эш юнәлешенә ихтыяж һәм дәвам итүне таләп итүен күрсәтә. Шулай ук ижтимагый оешмаларның инициативаларын хуплау, яңа заманча яшьләр һәм балалар проектларын булдырырга кирәк.

Районның татар телен, мәдәниятен, Татарстаннан читтә, ягъни Башкортостан Республикасының Дәүләкән районында татарларның тәңгәллеген саклауға һәм үстерүгә ярдәм итү буенча конституцияле йөкләмәсен үтәү мөһим юнәлеш булып тора. Татар халкының үсеш тарихы аның территориаль дисперслыгына бәйле. Глобальләшү шартларында татарларның Россиядә дә, бөтен дөньяда да мәдәни ассимиляциясе процесслары көчәя, бу милли үзенчәлекне һәм милли гореф-гадәтләрен югалтуда тискәре чагыла. Туган телләрен белгән татарлар санының кимү тенденциясе саклана. Татар телен белү дәрәжәсе кимү белән беррәттән, татар телен куллану, шул исәптән эштә дә, көнкүрештә дә кимү күзәтелә. Бу процесслар татар телендә белем бирүче мәктәпләр санының кимүе, югары белем бирү оешмалары каршындагы татар бүлекләре челтәренен кыскаруы, туган татар телендә белем бирү системасының эшләве өчен хокукый һәм институциональ мөмкинлекләренен югалуы белән бергә алып барыла. Бу шартларда татар ижтимагый оешмаларына һәм мөгариф оешмаларына Татарстаннан читтә татар телен өйрәнүдә ярдәм кирәк.

Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасы халыкларының башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү мәсьәләләре Яңа Чишмә муниципаль районында дәүләт милли сәясәтен гәмәлгә ашыруның өстенлекле юнәлешләренен берсе булып тора.

Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында дәүләт хакимияте органнарының һәм жирле үзидарә органнарының структур бүлекчэләре эшли, аларның функцияләренә телләр турындагы законнарны һәм әлеге программаны гамәлгә ашыру мәсьәләләре кертелгән.

Норматив хокукый документларны татар телендә актив куллану һәм халыкны нәтижәләрәк мәгълүмат белән тәмин итү максатларында программаны гамәлгә ашыру елларында барлык муниципаль программаларны һәм Яңа Чишмә муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырылган 4000 нән артык яңалыклар, Татарстан Республикасы НПА рәсми порталында урнаштырылган 900 дән артык һәм норматив хокукый актларны татар теленә тәржемә итүгамәлгә ашырылды.

Муниципаль идарә, инфокоммуникатив өлкә һәм хезмәт күрсәтүләр өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә аудиовизуаль мәгълүматның тигез нисбәтенә зур игътибар бирелә.

Программаның төп юнәлеше булып, мәдәниятара интеграция (полимәдәни мохит) шартларында телләр һәм мәдәниятләр үсеше өчен белем бирү киңлеген саклау һәм хәзерге дөньяда конкурентлыкка сәләтлелекне тәмин итә торган белемнең киң даирәсенә һәм күләмле багажына ия полилингваль, гармонияле шәхес формалаштыру тора. Районда Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның туган телләрен өйрәнү һәм туган телләрдә белем алу өчен шартлар тудырылган. Аерым алганда, гомуми белем бирү оешмаларында 3 туган тел өйрәнелә: рус, татар, чуваш. Халыкның этномәдәни ихтыяжларын тормышка ашыру мөмкинлекләрен киңәйтүгә Халыклар дуслыгы йорты ярдәм итә.

Милли мәгарифне үстерүгә ярдәм итү максатыннан Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның туган телләрен өйрәнү кабинетларының 50 проценты заманча интерактив жиһазлар белән жиһазландырылган, аларның укыту-матди базасы ныгытылган.

Укыту методикаларын камилләштерү, укыту-методик комплектларны яңарту, мәгълүмати технологияләр кертү, укытуның коммуникатив өлешен тәмин итү, телләргә өйрәтүнең мультимедиа контентын эшләү мөһим бурыч булып тора.

Гомуми белем бирү оешмаларының 1-11 сыйныфлары өчен «Татарстан Республикасының дәүләт теле – татар теле», «Туган тел», «Туган тел», «Туган телдә әдәбият», «Туган телдә әдәби уку» предметларын укыту Программаны гамәлгә ашыру кысаларында Федераль дәүләт белем бирү стандартлары нигезендә Татарстан Республикасы Мәгарифне үстерү институты тарафыннан эшләнган үрнәк белем бирү программалары буенча гамәлгә ашырыла. Шулай ук 1-4 сыйныфлар өчен «Туган тел (татар теле)» фәне буенча яңа буын укыту-методик комплектлары да кулланыла, алар татар телен төрле дәрәжәдә белүне исәпкә алып, коммуникатив компетенцияләрен үстерүгә юнәлтелгән: рус телендә белем бирүче мәгариф оешмалары укучылары өчен база өлешен өйрәнү, туган татар телендә белем алучы мәктәпләр өчен - тирәнтен өйрәнү өчен Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты базасында, Татарстан Республикасы Фәннәр академиясендә эшләнгән; электрон укыту-методик комплектлар Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе сайтында түбәндәге адрес буенча урнаштырылган: <http://www.antat.ru/ru/iyli/publishing/book/>.

Укучыларның татар һәм рус телләре буенча халыкара олимпиадаларда, «Илһам» Бөтенроссия конкурсында, мәктәп театрлары фестивалендә, якшәмбе мәктәпләре слетында, фәнни-гамәли конференцияләрдә һәм олимпиадаларда якынча 500 баланың катнашуы республика халыкларының телләрен саклауга һәм үстерүгә ярдәм итә. Телләр буенча төбәкара профильле лагерьларда ел саен Яңа Чишмә муниципаль районының 40тан артык баласы катнаша.

Татар телле белем бирү оешмаларын педагогик кадрлар белән тәмин итүнең мөһимлеген исәпкә алып, Казан (Идел буе) федераль университеты, Яр Чаллы дәүләт педагогика-кемне университеты, республиканың педагогика көллиятләре базасында милли мәктәпләр өчен педагогик кадрлар эзерләү эше алып барыла.

Ел саен район педагоглары татар һәм рус телләре өлкәсендә югары квалификацияле кадрлар эзерләү һәм аларга ярдәм итү максатыннан бүлеп бирелгән максатчан грантлар алалар.

Туган телләр укытучыларының статусын күтәрү, аларның педагогик тәҗрибәсен тарату Программа кысаларында үткәрелә, Яңа Чишмә муниципаль районы укытучылары да актив катнаша торган «Туган тел» мастер-классының бөтенроссия конкурсы һәм «Иң яхшы татар теле һәм әдәбияты укытучысы» Бөтенроссия конкурсы белән бәйле.

Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче башка халыклар вәкилләренә туган телләрен популярлаштыру һәм аларга комплекслы ярдәм күрсәтү буенча эзлекле эш алып барыла. Ел саен чуваш теле буенча республика олимпиадасының муниципаль этабы үткәрелә, чуваш укучылары Якшәмбе мәктәпләре фестивалендә, этномәдәни компонентлы мәктәп укучылары слетында, тикшеренү эшләре конкурсларында, чуваш мәгърифәтчесе Иван Яковлев истәлегенә багышланган конференцияләрдә, Чуваш яшьләренә «Аталан» белем бирү форумында һ. б. катнаша.

Халыкны туган телдә әдәбият белән тәмин итү максатларында шәһәр һәм авыл китапханәләре фондлары ел саен Татарстан Республикасында яшәүче халыклар телләрендәге әдәбият белән тулыландырыла. Россия Федерациясе халыклары телләрендә милли әдәбият өлеше һәркем ала алырлык китапханәләр фондлары составының 26 проценттан артык өлешен тәшкил итә.

Татарстан Республикасы Президенты Р.Н.Миңнеханов инициативасы буенча 2018 елның ноябрендә «ШАЯН ТВ» тәүлек буе эшли торган балалар телеканалы эшли башлады. Каналның тапшырулар программасына 15 тән артык үзенчәлекле танып белү, белем бирү һәм үстерү программалары, уеннар һәм викториналар, мультипликацион фильмнар, шул исәптән Татарстан Республикасы дәүләт программасы кысаларында эшлэнгән һәм татар теленә тәржемә ителгән фильмнар керде. Белем бирү оешмалары укучылары һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында тәрбияләнүчеләр элге программаның төрле проектларында катнашалар.

Программаны гамәлгә ашыру нәтижеләрен анализлау шуны күрсәтә: Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында телләрен саклау һәм үстерү эшендә куелган тырышлыкларга карамастан, куелган максатларның барысына да, тел сәясәтен гамәлгә ашыруны тоткарлаучы факторлар булу сәбәпле, ирешелмәгән, алар арасында түбәндәгеләр төп итеп түбәндәгеләрне күрсәтергә була:

а) туган телләрен өйрәнү өлешендә мәгариф турында Федераль законга

үзгәрешләр нәтижәсендә яңа методикалар, уку материаллары эшләү мәсьәләсе актуальләшү;

б) республикада яшәүче халыкларның туган телләрен өйрәнүгә мотивацияне көчәйтү, язма һәм сөйләм культурасын саклау һәм үстерү буенча чараларны арттыру өстендә максатчан эш оештыру;

в) Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында тел сәясәте һәм тел өлкәсендә гражданның хокукларын нәтижәле гамәлгә ашыруны тәмин итә торган инфраструктурада, инструментларда һәм механизмнарда ниндидер инерционлык; тышкы шартларны үзгәртүгә оператив мөнәсәбәт таләп ителә.

Программаның эшен тоткарлаучы күрсәтелгән факторлар элге Программаны төзегәндә исәпкә алынды.

II. Төп максатлар, бурычлар һәм максатларга ирешү күрсәткечләре (индикаторлары), программаның төп көтелгән ахыргы нәтижәләрен, аны гамәлгә ашыру срокларын һәм этапларын тасвирлау

Программа Татарстан Республикасының дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр өлкәсендә дәүләт сәясәтенең төп принциплары нигезендә эшләнде, алар телләренең үсеше һәм гармонияле үзара хезмәттәшлеген, Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыклар вәкилләренең милли-тел мәнфәгатләренең тотрыклы балансын саклауны күздә тотта.

Программаның максаты - Татарстан Республикасында татар, рус һәм башка телләрен, шулай ук Татарстан Республикасынан читтә татар телен саклап калу, өйрәнү һәм үстерү өчен шартлар тудыру (Башкортстан Республикасының Дәүләкән районы).

Программа чаралары Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында телләрен саклау һәм үстерүнең барлык төп аспектларын да үз эченә ала:

1. Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм башка телләрен куллануны һәм өйрәнүне оештыру-хокукый һәм аналитик тәмин итү;

2. Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның татар һәм рус телләрен, башка телләрен саклау һәм үстерү эшчәнлеген фәнни һәм фәнни-методик яктан тәмин итү.

3. Татарстан Республикасының дәүләт телләре буларак рус һәм татар телләренең тигез яшәшенә ярдәм итү.

4. Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында татар һәм рус телләрен, башка халык телләрен өйрәнүнең тулы системасын үстерү; Татарстан Республикасында би – һәм полилингваль белем бирү системаларын оештыру һәм укыту-методик яктан тәмин итү, татар телен өйрәнүгә һәм Татарстан Республикасынан читтә татар телендә укытуга ярдәм итү.

5. Муниципаль дәрәжәдә Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм

1	2	3	4	5	6	7	8	9
телләрендә аудиовизуаль мәгълүмат нисбәте, процентларда								
Дәүләт һәм муниципаль идарә өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт телләрендә эш башкару өлеше, процент	100/ 100	100/ 100	100/ 100	100/ 100	100/ 100	100/ 100	100/ 100	100/ 100
Ике дәүләт телендә рәсмиләштерелгән урам күрсәткечләренең гомуми саны, процентлар	100	100	100	100	100	100	100	100
Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә этикеткасы, ярлыклары, инструкцияләре булган продукция өлеше, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында чыгарыла торган продукциянең гомуми күләменнән, процентлар	100	100	100	100	100	100	100	100
Үсеп килүче буынны милли мәдәниятләр кыйммәтләренә жәлеп итү максатыннан үткәрелгән чаралар белән колачланган балалар өлеше, процент	100	100	100	100	100	100	100	100
Тел сәясәте өлкәсендә олимпиада хәрәкәте һәм фәнни-тикшеренү	300	400	500	600	700	800	900	100 0

1	2	3	4	5	6	7	8	9
эшчәнлеге колачлаган чараларда арта барган нәтижәдә катнашучылар саны, кеше								
Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының татар телендә массакуләм мәгълүмат чаралары өлеше, процент	25	25	25	25	25	25	25	25
Татарстан Республикасында яшәүче халык вәкилләренә телләрендә, процент	2	2	2	2	2	2	2	2
Татарстан Республикасы һәм Россия Федерациясе халыклары телләрендә, рус теленнән тыш, һәркем өчен мөмкин булган китапханәләрнең жыелма фонды өлеше, процент	22,89	22,90	22,90	22,91	22,91	22,93	22,94	22,94
Татарстан Республикасында тел везгыяте һәм Программаны гамәлгә ашыру барышы турында ММЧда публикацияләр саны, берәмлек	4	4	4	4	4	4	4	4
Татарстан Республикасында этнотел ситуациясе динамикасын тикшерү һәм Программаны	3	2	2	2	3	2	2	2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
үтәү нәтижәлелеген анализлау, берәмлек								

Программаны ресурслар белән тәмин итү күләме һәм бурычлары 1 нче кушымтада тәкъдим ителә.

Программаның максаты һәм бурычлары, нәтижәләрен бәяләү индикаторлары һәм чараларны финанслау 2 нче кушымтада тәкъдим ителә.

III. Программаны ресурслар белән тәмин итү

Программаны финанслауның гомуми күләме Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән 1 948, 000 мең сум тәшкил итә, шул исәптән:

2023 елда - 232 мең сум;

2024 елда - 232 мең сум;

2025 елда - 235 мең сум;

2026 елда - 235 мең сум;

2027 елда - 252 мең сум;

2028 елда - 252 мең сум;

2029 елда - 255 мең сум;

2030 елда - 255 мең сум;

Аерым чараларны уртак максатлар һәм бурычлар (аларны координацияләнгән һәм килештерелгән башкарганда) белән берләштерүче Комплекслы проект алымы акчаларны рациональ куллануны һәм уңай нәтижәләргә ирешүне тәмин итәргә мөмкинлек бирәчәк.

Программа чараларын гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы бюджеты акчаларын һәм бюджеттан тыш чыганақларны жәлеп итү мөмкинчелеге бар.

IV. Программаны гамәлгә ашыру механизмы

Программа чараларын гамәлгә ашыру барышын аның муниципаль заказчысы - координаторы(Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетының мэгариф бүлегә) төп башкаручыларның үзара хезмәттәшлеген, чараларны гамәлгә ашыруның барышын һәм Программаны башкаручыларның акчаларын нәтижәле файдалануын тикшереп торуну тәмин итә. Программа чаралары программаның заказчысы - координаторы тарафыннан Программа чараларын башкаручылар белән башкарылуы муниципаль контрактлар нигезендә гамәлгә ашырыла.

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитеты, Программаны тормышка ашыруда катнашучы ведомстволар һәм оешмалар Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетының мэгариф бүлеген квартал саен, хисап кварталыннан соң килә торган айның 15 числосына кадәр үтәү турында мэгълүмат бирәләр.

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма

комитетының мәгариф бүлеге хисап бирә:

квартал саен, хисап чорыннан соң килә торган айның 25 числосына кадәр, Яңа Чишмә муниципаль районының Финанс-бюджет палатасына, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының телләр турындагы законнарны гамәлгә ашыру комиссиясенә Программаны гамәлгә ашыру турында статистик белешмә һәм аналитик мәгълүмат, шулай ук финанс чараларыннан нәтижәле файдалану турында;

ел саен, хисап чорыннан соң килүче елның 1 мартына кадәр, Яңа Чишмә муниципаль районының Финанс-бюджет палатасына, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының телләр турындагы законнарны гамәлгә ашыру комиссиясенә Программаны гамәлгә ашыру барышы һәм финанс чараларыннан нәтижәле файдалану турында

V. Программаның социаль-икътисади нәтижәлелеген бәяләү

Программаның нәтижәлелеге гамәлләрне билгеләнгән вакытта башкару дәрәжәсе буенча бәяленә. Программаның нәтижәлелеген бәяләү өчен Татарстан Республикасының Яңа Чишмә муниципаль районында этноязык вазгыяте мониторингы нәтижәләре, шулай ук Башкарма комитет бүлекләренә агымдагы хисап материаллары кулланыла.

Программаны гамәлгә ашыруның төп нәтижәсе булып белем бирү дәрәжәсен, этнотел компетенциясен күтәрү, телләрнең яшәеше өлкәсен киңәйтү, мәгълүмати алмашу системаларында халыкара, милли һәм төбәк дәрәжәсендә телләрнең мөмкинлекләрен киңәйтү исәбенә фәнни-техник һәм мәдәни үсешне активлаштыру, мәгариф өлкәсе хезмәткәрләренең, хезмәт күрсәтү, халыкның киң катламының тел компетенцияләрен, квалификацияләрен, профессиональлеген күтәрү, мәдәни һәм этнотел төрлелеген саклау, толерантлыкны һәм милләтара татулыкны арттыру тора.

Программа Татарстан Республикасының дәүләт һәм башка телләрен сәси, икътисадый, социаль һәм этнокультура өлкәләрендә һәм мәгълүмати киңлектә чагылдыручы сан күрсәткечләрен арттыруны, шулай ук Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы мәгариф системасында, район һәм республикадан читтә татар телен саклау, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның телләрен саклау һәм үстерү, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында татар һәм рус телләренең социаль статусын һәм дәүләт һәм башка телләренә абруен күтәрү, татар һәм рус телләренең функциональ потенциалын үстерү өчен нәтижәле фәнни эшләнмәләр кертүне күздә тотта.

Программада каралган чараларны тормышка ашыру рухи байлыкны арттыруга, халык өчен Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында яшәүче халыкларның телен, әдәбиятын һәм мәдәниятен популярлаштыруга, Татарстан Республикасы дәүләт телләренә функциональлеген арттыруга, Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында яшәүче халыклар телләрен куллану өлкәсендә норматив хокукый документларны камилләштерү буенча программаны гамәлгә ашыруның фәнни һәм эксперт-аналитик базасын көчәйтүгә, башкаручыларның эшен координацияләргә һәм оптимальләштерүгә мөмкинлек

бирәчәк тиешле инфраструктура булдыруга ярдәм итәчәк.

Дини һәм интеллектуаль өлкәне үстерүгә бәйле Программаның үзенчәлеген исәпкә алып, икътисадый нәтижәне билгеләү күздә тотылмый.

Программа чараларын тормышка ашыруның билгеле бер кичектерелгән икътисадый эффекты Татарстан Республикасының уңай имиджын формалаштыру, мәданиятара диалог, толерантлык һәм Татарстан Республикасы халыклары арасында үзара анлашуны үстерү нәтижәсендә күзәтелергә мөмкин.

Программа социаль һәм мәдәни өлкәләрдә үсешнең озак сроклы нәтижәләрен тәэмин итүче механизмнар һәм чаралар системасын булдыруга исәпләнгән. Мондый төр нәтижәләр гади статистикада күрсәтелә алмый һәм бәя бирелми.

Программа чараларын гамәлгә ашыру төрле типтагы һәм дәрәжәдәге мәгариф оешмаларының белем һәм тәрбия эшчәнлеген хупларга һәм үстерергә ярдәм итәчәк, педагогның социаль статусын үстерәчәк, мәгариф системасын һәм халыкның этнотел ихтыяжларына хезмәт күрсәтүләр өлкәсен якынайтырга мөмкинлек бирәчәк, халыкның туган телләрен өйрәнүдә һәм үстерүдә конституциячел хокукларын яклауга ярдәм итәчәк, Татарстан Республикасының тел законнарын тормышка ашыру чараларын координацияләчәк һәм оптимальләштерәчәк.

3 нче бурыч. Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районында татар һәм рус телләрен, башка халык телләрен өйрәнүнең тулы системасын үстерү; Татарстан Республикасында би – һәм полилингваль белем бирү системаларын оештыру һәм укыту-методик яктан тәэмин итү, татар телен өйрәнүгә һәм Татарстан Республикасыннан чыгга татар телендә укытуга ярдәм итү.	85	85	85	85	90	90	90	90	90	700
4 бурыч. Муниципаль дәрәжәдә Татарстан Республикасы дөүләт телләрен һәм Татарстан Республикасыннан чыгга башка телләргә популярлаштыруга юнәлдерелгән социаль әһәмиятле чаралар үткөрү.	60	60	60	60	60	60	60	60	60	480
5 нче бурыч. Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның телләрен саклау һәм үстерү.	15	15	15	15	20	20	20	20	20	140
6 нчы бурыч.	15	15	15	15	20	20	20	20	20	140

	балалар, яшьләр һәм яшьләр матбугаты Республика фестивалендә катнашу	районы Башкарма комитетының яшьләр эшләре, спорт һәм туризм бүлеге	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1	2																				
Бурыч буенча барлыгы																					
Бурыч буенча барлыгы: 140																					

7 нче бурыч. Татарстан Республикасы Әлки муниципаль районында этнотелле ситуациягә мониторинг һәм анализ ясау һәм Программаны гамәлгә ашыру барышы.																					
7.1. Программаны гамәлгә ашыруның нәтижәләгән арттыру буенча оештыру чаралары	7.1.1. Гамәлләрнең үтелешен аларның индикаторлары һәм чараларның календарь планнары нигезендә анализлау	Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районы Башкарма комитетының мәгариф бүлеге	2021 – 2022 еллар	Хисаплар саны, берәмлек	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	7.1.2. Програма чараларын үтәүчеләрнең хисапларын анализлау, периодик хисапларны һәм Программаны		2021 – 2022 еллар	Хисаплар саны, берәмлек	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Мәгариф бүлеге һәм башка структураларның төп эшчәнлегенә																					
Мәгариф бүлеге һәм башка структураларның төп эшчәнлегенә																					

<1> Файдаланылган кыскартулар исемлеге:

а.б. - альбом бите;

ТР ФА - "Татарстан Республикасы Фәннәр Академиясе" дәүләт фәнни бюджет учреждениесе;

ТХА - Татарстан халыклары ассамблеясе;

БТК - Бөтендөнья татар конгрессы;

Сәләтле балалар өчен гуманитар гимназия-интернат- "Сәләтле балалар өчен гуманитар гимназия-интернат" дәүләт автоном гомуми белем бирү учреждениесе;

ТХДЙ - Татарстан халыклары дуслыгы йорты;

МББУ - мектепкәчә белем бирү оешмалары;

Ш. Мәрҗани исемендәге Тарих институты - "Татарстан Республикасы Фәннәр Академиясенең Шһабетдин Мәрҗани исемендәге Тарих институты" дәүләт бюджет учреждениесе;

ТР ИОГВ – Татарстан Республикасы дәүләт химиятенең башкарма органнары;

ТР Мәгарифне үстерү институты - "Татарстан Республикасы Мәгарифне үстерү институты" өстәмә һөнәри белем бирү дәүләт автоном мәгариф учреждениесе;

Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең Гамәли семиотика институты;

Татарстан Республикасы Сәләмәтлек саклау министрлыгы

Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы

Татарстан Республикасы Яшьләр эшләре министрлыгы

ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы – Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы;

ТР Сәһәгать һәм сәүдә министрлыгы – Татарстан Республикасы сәһәгать һәм сәүдә министрлыгы;

ТР Минцифра – Татарстан Республикасы Дәүләт идарәсен цифрлы нигездә үстерү, мәгълүмат технологияләре һәм элемент министрлыгы;

ТР авыл хужалыгы һәм азык – төлек министрлыгы-Татарстан Республикасы Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлыгы

Татарстан Республикасы Транспорт һәм юл хужалыгы министрлыгы

ТР Юстиция министрлыгы – Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы;

ТР Милли китапханәсе - «Татарстан Республикасы Милли китапханәсе» Татарстан Республикасы дәүләт бюджет мәдәният учреждениесе; Коммерцияле булмаган оешмалар;

б.б. - басма бит;

ПО - программа белән тәэмин итү;

ТР - Татарстан Республикасы;

ТР «Мәдәният һәм диалог үзәге» РМОО - Татарстан Республикасының «Мәдәният һәм диалог үзәге» төбәк яшьләр иҗтимагый оешмасы;

"Татарстан Республикасының Рус милли-мәдәни берләшмәсе" региональ иҗтимагый оешмасы»;
Татарстан Республикасының Республика олимпиада үзәге;
Республика традицион мәдәниятне үстерү үзәге - «Республика традицион мәдәниятне үстерү үзәге»дәүләт бюджет учреждениесе;
ММЧ – массакүләм мәгълүмат чаралары;
«Татмедиа» Республика матбугат һәм массакүләм коммуникацияләр агентлыгы житәкчелеге
ТКН - Татарстан Республикасының «Татарстан китап нәшрияты»дәүләт унитар предприятиеесе;
Татарстан Республикасының «Сәләт» яшьләр иҗтимагый фонды;
УМК-уыгу-методика комплекты.